

Nr 84.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken; given Stockholms slott den 29 januari 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Sven Andersson.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås dels att maximibeloppet för en och samma persons tillgodohavande i postsparbanken skall höjas från nuvarande 10 000 kr. till 20 000 kr. och dels att den i postsparbanksförordningen medgivna längsta uppsägningstiden för tillgodohavanden i postsparbanken skall förlängas från en till tre månader.

Förslag

till

Förordning

om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

Härigenom förordnas, att 2 § 1 mom. och 3 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

2 §.

Mom. 1. Envar äger — — — i postsparbanken.

Insättning må, såvida Kungl. Maj:t ej annorlunda föreskriver, ske allenast i helt krontal. En och samma persons tillgodohavande må ej ökas utöver 20 000 kronor eller, där fråga är om tillgodohavande enligt motbok för insättning på grund av sparavtal, utöver 3 000 kronor annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet. Då, efter vad i mom. 4 stadgas, för samma person utfärdats flera motböcker, skall dock vad nyss är sagt gälla i fråga om tillgodohavandet enligt varje särskild motbok.

3 §.

Mom. 1. I vad mån i postsparbanken inestående medel må kunna utbetäckas vid anfordran eller först efter förutgången skriftlig uppsägning, äger generalpoststyrelsen bestämma. I intet fall må dock fordras längre uppsägningstid än *tre månader*, räknat från den dag, uppsägningen skett.

Generalpoststyrelsen äger — — — behörighet härtill.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1954.

¹ Senaste lydelse av 2 § 1 mom. se SFS 1946: 218.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 29 januari 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Andersson.

Enligt 2 § 1 mom. andra stycket förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken må en och samma persons tillgodohavande i postsparbanken ej ökas utöver 10 000 kr. eller, där fråga är om tillgodohavande enligt motbok för insättning på grund av sparavtal, utöver 3 000 kr. annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet.

Postsparbankens inlåningsrätt har alltsedan bankens inrättande varit begränsad till visst belopp. Enligt 1883 års postsparbanksförordning gottgjordes ursprungligen icke på en och samma motbok ränta för högre belopp än 1 000 kr. Detta belopp höjdes sedermera den 15 maj 1891 till 2 000 kr. och den 17 december 1920 till 5 000 kr. Vid den omorganisation av postsparbanken, som beslutades av 1922 års riksdag, bibehölls insättningsmaximum vid 5 000 kr. men samtidigt medgavs att, oavsett denna gräns, insättningsbeloppet fick ökas genom upplupen räntas läggande till kapitalet. Den nuvarande maximigränsen, 10 000 kr., fastställdes genom förordning den 24 maj 1946 (nr 218).

I skrivelse den 3 mars 1953 har *generalpoststyrelsen* hemställt om sådan ändring av postsparbanksförordningen, att dels en och samma persons tillgodohavande hos postsparbanken får uppgå till högst 30 000 kr., upplupna räntor här icke inräknade, och att dels den i förordningen medgivna längsta uppsägningstiden för tillgodohavanden ökas från en månad till tre månader.

Till belysning av postsparbanksrörelsens utveckling, sedan insättningsmaximum senast (år 1946) höjdes, har styrelsen lämnat följande uppgifter.

Vid utgången av år	Totala antalet konton	Totala behållningen milj. kr	Medelbehållningen per konto, kr	Antal konton 5 000—10 000 kr	Behållning på dessa konton milj. kr	Antal konton över 10 000 kr	Behållning på dessa konton milj. kr
1945	3 924 000	1 422	362	50 000	277	500 ¹	10
1951	4 599 000	2 325	505	77 295	485	9 860	103

Styrelsen anför, att, såsom sammanställningen visar, insättarbehållningen i postsparbanken mellan åren 1945 och 1951 ökat högst avsevärt eller med ej mindre än 903 milj. kr. Då den procentuella ökningen av behållningen varit betydligt större än den samtidiga ökningen av antalet konton — 63,5 % mot 17,2 % — har resultatet blivit en betydande stegring av medelbehållningen per konto. Även om denna gynnsamma utveckling till viss grad får sättas i samband med penningvärdets fall, visar jämförelsen dock, att den senaste höjningen av insättningsmaximum haft åsyftad verkan på medelkontobehållningen i postsparbanken. Som följd härav har också relationen mellan postsparbankens omkostnader och det samlade sparkapitalet, trots betydande utgiftsökningar, förbättrats. Den nuvarande, jämförelsevis låga omkostnadsprocenten — ca 0,64 % år 1951 — får dock till en del tillskrivas den för några år sedan genomförda övergången till hålkorts-maskinbokföring i postsparbanken, vilken möjliggjorde en avsevärd personalbesparing.

De nyss återgivna uppgifterna visar emellertid också, att den senast vidtagna höjningen av insättningsmaximum även ur spararnas synpunkt var synnerligen välbefogad. Antalet konton med behållning över 5 000 kr. ökade sålunda mellan åren 1945 och 1951 från ca 50 000 till ca 87 000, dvs. med ej mindre än 74 % och den sammanlagda behållningen på dessa konton från 287 milj. till 588 milj. kr. Sistnämnda belopp representerade dryga 25 % av hela det i postsparbanken vid utgången av år 1951 insatta kapitalet. Betecknande är även, att den nya maximigränsen, 10 000 kr., efter att ha gällt endast fem och ett halvt år, redan nåtts av i det närmaste 10 000 sparare. Den snabba tillväxten av tillgodohavanden på belopp över 5 000 kr. har med all säkerhet fortsatt. Sannolikt har antalet konton med dylika tillgodohavanden nu nått 100 000.

Denna utveckling av postsparbanksrörelsen ger vid handen, att postsparbankens kunder i långt större utsträckning, än man kanske tidigare förmodat, önskar anförtro även mera betydande sparbelopp åt banken. Det bör framhållas, att även om en del av de större tillgodohavandena — över 5 000 kr. — utgöres av kortvariga depositioner, så är det i det långt övervägande antalet fall fråga om verkliga och varaktiga besparingar.

Med hänsyn till den effekt, som den senaste höjningen av postsparbankens insättningsmaximum sålunda haft på bankens inlåningsrörelse, har styrelsen funnit anledning att ta upp frågan om bankens inlåningsrätt till ny prövning. Att en ytterligare utvidgning av inlåningsrätten är erforderlig,

¹ Huvudsakligen konton, som upplagts på grund av lagen den 15 december 1939 (nr 856) om utbetalande av krigsriskersättning till sjömän.

råder ingen tvekan om. De skäl som motiverade höjningen av insättningsmaximum från 5 000 till 10 000 kr. — hänsynen till spararnas intressen och omsorgen om postsparbankens ekonomi — kan återopas även nu. Som ytterligare skäl kan det sedan år 1946 starkt reducerade penningvärdet anföras. Enbart detta motiverar en höjning av insättningsmaximum till inemot 15 000 kr. En dylik begränsad höjning skulle emellertid i realiteten endast innebära ett återställande av det utrymme för insättningar i postsparbanken som erhöles, när nuvarande insättningsmaximum fastställdes år 1946. Behovet att ge banken möjlighet att i större utsträckning mottaga mera betydande sparbelopp, skulle alltså icke tillgodoses. För att vinna detta syfte måste en väsentligt kraftigare höjning av insättningsmaximum vidtagas.

Vid sina överväganden härom har styrelsen funnit, att skäl kan anföras för en höjning av maximibeloppet upp till den för inlåning i sparbankerna f. n. gällande maximigränsen, 50 000 kr. En sådan utvidgning av inlåningsrätten är emellertid icke direkt påkallad av det nu aktuella behovet. Styrelsen har därför ansett sig böra stanna vid att föreslå, att maximibeloppet för insättning i postsparbanken höjes från nuvarande 10 000 kr. till 30 000 kr.

En höjning av insättningsmaximum i enlighet med detta förslag påkallar en ändring av bestämmelserna rörande uppsägningstiden för lyftande av medel, insatta i postsparbanken. Enligt 3 § 1 mom. postsparbanksförordningen äger generalpoststyrelsen bestämma i vad mån inestående medel må kunna utbetalkas vid anfordran eller först efter förutgången skriftlig uppsägning. I intet fall må dock fordras längre uppsägningstid än en månad, räknat från den dag uppsägningen skett. Enligt av styrelsen i allmänna poststadgan meddelad föreskrift bör uppsägning i allmänhet verkställas för belopp av högst 5 000 kr. två veckor och för belopp överstigande 5 000 kr. en månad före den dag, då medlen skall lyftas. När så begäres, medges dock i allmänhet tidigare utbetalning än nu sagts, om den kan ske utan olägenhet.

Bestämmelsen om att längre uppsägningstid än en månad icke får fordras, har gällt alltsedan år 1912. Maximibeloppet för tillgodohavande i postsparbanken var då 2 000 kr. Oaktat insättningsmaximum sedermera successivt höjts till nuvarande belopp, 10 000 kr., har någon utökning av uppsägningstiden hittills icke ansetts erforderlig. Ur likviditetssynpunkt behövs icke heller nu någon ändring härutinnan. En höjning av insättningsmaximum till 30 000 kr. utan samtidig skärpning av uppsägningsvillkoren skulle emellertid kunna få till följd, att större kortvariga sparpositioner i icke önskvärd omfattning kom att tillföras postsparbanken. Styrelsen föreslår därför, att den längsta medgivna uppsägningstiden utökas från en till tre månader. Praktiska skäl torde dock göra det nödvändigt att kombinera uppsägningsvillkoren med en regel om s. k. ränterabatt vid förtidsuttag, liknande de bestämmelser, som i detta hänseende tillämpas av sparbanker och affärsbanker. Styrelsen är emellertid icke nu beredd att föreslå en sådan regel. Därest styrelsens hemställan om höjning av postsparbankens insättnings-

maximum och ändring av bestämmelserna rörande uppsägningstiden bifalles av statsmakterna, kommer styrelsen att ta upp frågan om ränterabatterning i en särskild framställning till Kungl. Maj:t.

I anslutning till redogörelsen för inlåningsverksamheten lämnar styrelsen även en del uppgifter beträffande postsparbankens utlåning. Fördelningen av utestående lån på olika låneobjekt vid utgången av åren 1945 och 1952 var följande.

Vid utgången av år	Obligationer m. m.		Kommunlån (inkl. lån mot kommunal borgen)		Lån mot in-teckning i bostadsfastighet		Insättar-behållning
	milj. kr	i % av utlåningen	milj. kr	i % av utlåningen	milj. kr	i % av utlåningen	
1945	1 017,2	72,0	301,9	21,4	92,9	6,6	1 421,8
1952	1 214,5	45,4	1 032,6	38,7	424,1	15,9	2 632,7
Ökning 1945—1952	197,3		730,7		331,2		1 210,9

Av siffrorna framgår, att postsparbankens utlåning under de senaste åren till huvudsaklig del inriktats på lån till kommuner och bostadsbyg-gande. Styrelsen framhåller, att långivningen numera i väsentligt större utsträckning än tidigare spritts över hela landet.

Över generalpoststyrelsens framställning har yttranden avgivits av bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, fullmäktige i riksbanken, svenska sparbanksföreningen och svenska bankföreningen.

Bank- och fondinspektionen anför, att en höjning av insättningsmaximum till inemot 15 000 kr. är motiverad av den penningvärdesförsämring, som inträffat sedan år 1946, och inspektionen har därför icke något att erinra mot att det höjes till nämnda belopp. En höjning därutöver, särskilt om den skulle bli så betydande som föreslås, skulle emellertid kunna få konsekvenser för övriga kreditinrättningars möjlighet att draga till sig spar-medel och därmed åstadkomma en förskjutning av dessa inrättningars arbetsuppgifter, som kunde rubba balansen inom den nuvarande kreditorgani-sationen. Till närmare utveckling av dessa synpunkter anför inspektionen följande.

Om insättningsmaximum hos postsparbanken bestämmes till 30 000 kr., innebär detta, att banken — liksom andra sparbanker samt affärsbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit — kan fungera som förvaltare av även det medelstora sparkapitalet. Den skillnad som i detta hänseende hittills upprätthållits mellan postsparbanken och de övriga nyssnämnda kreditinrättningarna, skulle sålunda försvinna. Måhända skulle detta till en början, trots de fördelar i fråga om antalet kontor, öppethållande m. m., som postsparbanken kan bjuda sina kunder, icke i mera påtaglig grad på-verka sparmedelsströmmens inriktning, men efterhand som allmänheten vande sig att betrakta postsparbanken såsom icke blott en inrättning för hushållräkningar och mindre sparkapital utan även som mottagare och förvaltare av större insättningar, kunde läget bli annorlunda, allra helst som man väl i detta senare läge med visst fog kunde överväga en höjning av

inlåningsräntan. Komme en sådan till stånd hos postsparbanken, finge man säkerligen räkna med en betydande ökning av postsparbankens inlåning, vilket måhända främst komme att gå ut över sparbankerna.

Gentemot det sålunda anförda kan visserligen invändas, fortsätter inspektionen, att någon förändring i räntevillkoren för postsparbanken icke i detta sammanhang förts på tal, och att det är Kungl. Maj:t, som har att avgöra räntan å postsparbankens inlåning, vilket innebär viss garanti för att tillräcklig hänsyn skall tagas till de allmänna verkningar för kreditorganisationen i stort, som en ensidig förändring av postsparbankens inlåningsränta skulle föra med sig. Vidare kan göras gällande, att utvecklingen av postsparbankens inlåning efter den senaste höjningen av inlåningsmaximum icke ger anledning till antagande, att man vid bifall till framställningen skulle få emotse någon mera betydande eller snabb ökning av inlåningen i större poster. Otvivelaktigt kommer dock inlåningen av detta slag efter hand att stiga till icke oväsentliga belopp, varmed alltså postsparbankens möjligheter — och givetvis även skyldigheter — att bidra till kreditförsörjningen i motsvarande mån ökas. Då de kreditanspråk, vilka postsparbanken sedan länge varit inriktad på att tillmötesgå — främst statliga och kommunala — kan antagas under ett antal år framåt mer än väl motsvara den väntade inlåningsökningen, torde denna icke behöva innebära, att andra kreditinrättningar berövas medel, som eljest skolat användas för behov, vilka dessa inrättningar traditionellt plägat tillgodose.

Inspektionen har därför, om ock med viss tvekan, kommit till den uppfattningen, att ämbetsverket icke bör motsätta sig att inlåningsmaximum hos postsparbanken höjes till 30 000 kr. Härvid har emellertid inspektionen ansett sig böra förutsätta, att postsparbanken icke går utanför den kreditgivning, som inrättningen traditionellt sysslat med, d. v. s. placeringar i obligationer, kommunlån och större fastighetskrediter; skulle en sådan omläggning av riktlinjerna för postsparbankens kreditpolitik vara åsyftad eller komma att längre fram aktualiseras, anser inspektionen, att frågan härom bör bli föremål för en mera ingående och allsidig prövning.

Såsom generalpoststyrelsen framhållit torde, därest inlåningsmaximum höjes, viss justering av bestämmelserna om uppsägningstiden böra ske. Mot vad härutinnan föreslagits, har inspektionen icke något att erinra.

Sparbanksinspektionen sammanfattar inledningsvis generalpoststyrelsens skäl för höjning av insättningsmaximum sålunda.

1. Antalet insättare som uppnått gällande maximum uppgick i det närmaste till 10 000 stycken. Tillgodohavanden på belopp mellan 5 000 och 10 000 kr. befunde sig därjämte i snabb tillväxt. I den mån insättningsmaximum nåddes, tvingades insättarna att för sitt fortsatta sparande anlita annan sparinstitution, vilket medförde avsevärda svårigheter och olägenheter, särskilt för dem som var bosatta på ort, som saknade annan sparbank.

2. Ökningen av medelbehållningen å insättarnas konton vore till fördel för postsparbankens ekonomi.

3. Sedan år 1946, då insättningsmaximum höjdes från 5 000 till 10 000 kr., hade penningvärdet starkt reducerats.

Den under 1. anförda motiveringen, uttalar inspektionen, är av den art att den kan sägas rikta sig mot varje individuell begränsning av insättningsrätten eller åtminstone mot varje verksam sådan begränsning. De angivna verkningarna av gällande insättningsmaximum är nämligen ej andra än så-

dana, som man alltifrån postsparbankens inrättande åsyftat med bestämmelsen. Detta torde klart framgå av vad sammansatta stats-, banko- och lagutskottet anförde i denna fråga i sitt utlåtande nr 1 till 1883 års riksdag, vari bl. a. uttalades, att postsparbankens huvudsyfte vore att uppsamla och göra fruktbara de små besparingarna samt, sedan de växt till avsevärt belopp, förmedla en fördelaktigare placering till högre ränta än postsparbanken kunde lämna. Därest man icke nu intager en principiellt annan ståndpunkt till postsparbankens uppgift, torde det finnas anledning att iakttaga försiktighet med höjning av insättningsmaximum allenast på under 1. anförda skäl. De praktiska olägenheter som uppkommit vid nu tillämpad insättningsbegränsning, synes närmast vara av mindre betydelse än tidigare, då gränsen var lägre. Antalet konton som nått insättningsmaximum, är ännu så länge blygsamt i förhållande till totala kontomängden. Vad svårigheterna för innehavarna av förstnämnda konton beträffar är att märka, att de även för sitt fortsatta sparande kan begagna sig av postsparbanken, sedan de berett utrymme härför å motboken genom engångsöverföring av större belopp till annan placering, vilket icke kan anses innebära nämnvärt besvär.

Beträffande det under 2. återgivna argumentet, framhåller inspektionen till en början, att en betydande ökning i medelbehållningen även kan komma till stånd inom ramen för nuvarande insättningsmaximum. Det är de djupa ledens frammarsch, som är mest verkningsfull, inte de enstaka större insättningar. Detta visas i föreliggande fall bland annat därav, att tillgodohavandena utöver 5 000 kr. endast ökat medelbehållningen med 33 kr. Det torde därför vara rådligt att icke knyta så stora förhoppningar om en gynnsam kostnadsutveckling vid enbart en höjning av insättningsmaximum. Kostnadsutvecklingen är beroende av en mångfald faktorer och kan knappast sägas stå i något enkelt direkt förhållande till förändringarna i medelbehållningen. Generalpoststyrelsen påpekar själv, att den nuvarande jämförelsevis låga omkostnadsprocenten till en del är att tillskriva rationalisering av bokföringen. Sparbanksinspektionen vill härtill foga den reflexionen att den konstaterade förbättringen av omkostnadsläget tydligen var genomförd redan före sista höjningen av insättningsmaximum år 1946. Förvaltningskostnaderna i procent av insättarbehållningen vid respektive års slut uppgick nämligen år 1945 till 0,66, var åren 1947—1948 0,71 och har de två sista åren uppgått till 0,61. Minskningen av omkostnaderna har således stannat vid 0,05 procent under en sjuårsperiod, då ökningen av medelbehållningen per konto samtidigt fortskridit från 362 till 564 kr. Det kan visserligen häremot göras gällande, att därest denna ökning icke inträtt, omkostnadsprocenten på grund av det skärpta kostnadsläget skulle utvisat en fortlöpande stegring. En sådan förklaring kan dock icke utan vidare anses uttömmande. Det är nämligen tydligt, att förvaltningskostnaderna oberoende av medelbehållningen i hög grad påverkas av medlens rörlighet, uttryckt i t. ex. antalet omsättningsposter per 100 konton under ett år. Uttryckt på detta sätt är rörligheten av insatta medel ungefär dubbelt så stor i postsparbanken som i de enskilda sparbankerna — 352 omsättningsposter mot 180 år 1951 — vilket torde vara en av förklaringarna till att de senares omkostnadsprocent, trots deras mycket mera omfattande utlåning, är lägre än den förras. Det ligger givetvis nära till hands att tolka de enskilda sparbankernas lägre omsättningstal som ett utslag av deras större insättningsmaximum och den större medelbehållningen per konto än i postsparbanken. Riktigheten av en sådan enkel tolkning kan emellertid ifrågasättas. Det visar sig nämligen, att de 88 minsta sparbankerna, varav ingen hade en insättarbehållning överstigande två milj. kr., per den 31/12 1951 ej hade stort mer än

en tredjedel så många omsättningar per 100 konton som sparbankerna i storleksordningen 50—100 milj. kr. Trots detta hade de förra genomgående lägre insättningsmaximum och avsevärt mindre medelbehållning än de sistnämnda. Förklaringen till de högre omsättningstalen i postsparbanken torde få sökas däri, att de medel som insattes i densamma över huvud taget är av rörligare karaktär än de medel, som går till de enskilda sparbankerna. Detta framgår även därav, att den så kallade omloppshastigheten — under året uttagna belopp i procent av medelsaldot — är för postsparbanken 46,2 och för de andra sparbankerna 27,1. Omloppshastigheten har för den förras del varit tämligen oförändrad sedan år 1945 — 47,9 sistnämnda år och 46,2 år 1952 — vilket tyder på att den ökade medelbehållningen icke tillfört postsparbanken mera stadigvarande insättningar. Det torde dock vara effekten i sistnämnda hänseende, som är mest betydelsefull ur förräntnings- och omkostnadssynpunkt.

Vad slutligen gäller penningvärdesförsämringen som motiv för höjning av insättningsmaximum framhåller inspektionen, att detta motiv för den tid som här avses, har en ganska begränsad räckvidd och att det gäller i lika mån för alla bankinrättningar, som bedriver inlåning å räkning med begränsad insättningsrätt.

Av vad sålunda anförts anser inspektionen följa, att en så långt gående höjning av postsparbankens insättningsmaximum, som i framställningen begäres, icke kan anses vara tillräckligt motiverad. Utan förnyad prövning av grunderna för postsparbankens ställning i nämnda hänseende — varvid återverkningarna på de enskilda sparbankernas rörelse bör särskilt uppmärksammas — synes enligt inspektionen höjningen av insättningsmaximum för postsparbanken icke nu böra gå utöver 15 000 kr.

Inspektionen tillstyrker generalpoststyrelsens förslag beträffande förlängning av uppsägningstiden.

Inspektionen framhåller vidare, att sedan insättningsmaximum för postsparbanken höjts år 1946 ingav snart därefter även svenska sparbanksföreningen, svenska bankföreningen och svenska jordbrukskreditkassan framställningar till Kungl. Maj:t om höjning även för av dem företrädde bankinrättningars del av maxima för motboksräkning, resp. sparkasseräkning. Höjningar kom i samtliga fall till stånd genom beslut av 1948 års riksdag. Förevarande framställning från generalpoststyrelsen kan, om den bifalles, vara ägnad att utlösa liknande reaktioner även denna gång från nämnda sammanslutningar och centrala organ. Inspektionen ifrågasätter därför om icke de bestämmelser om individuell insättningsbegränsning, som införts för olika bankinrättningar, borde upptagas till behandling i ett sammanhang och lämpligen i samband med den nya lagstiftning som förberedes för såväl affärsbanker som sparbanker och jordbrukets kreditkassor.

Inspektionen erinrar slutligen om att den i utlåtande den 17 november 1945 över en liknande framställning från generalpoststyrelsen framhöll, att därest ett förhöjt insättningsmaximum komme till stånd, borde de i 7 § postsparbanksförordningen intagna bestämmelserna om efterlysning av förkommen motbok överflyttas till 1927 års mortifikationslag och i enlighet härmed erforderliga ändringar vidtagas i såväl 1 och 12 §§ sagda lag som nyssnämnda paragraf i postsparbanksförordningen. De skäl, som på sin tid i samband med de i anledning av den nya skuldebrevslagstiftningen företagna ändringarna i mortifikationslagen (prop. 1936: 2 s. 54) anfördes för bibehållandet av dödningsbestämmelserna i postsparbanksförordningen, fö-

reläge nämligen ej längre, om insättningsmaximum höjdes. Liksom för sparbanker och banker borde sålunda för postsparbanken i mortifikationshänseende medgivnas ett förenklat förfarande beträffande motböcker med tillgodohavande ej överstigande 5 000 kr. Beträffande postsparbanksbok med större belopp borde däremot den i mortifikationslagen för andra fall anvisade strängare proceduren tillämpas. Inspektionens erinran föranledde ingen åtgärd från statsmakternas sida. Då denna fråga genom den nu föreliggande framställningen ånyo blivit aktuell, har inspektionen emellertid ansett sig böra fästa uppmärksamheten på densamma.

Fullmäktige i riksbanken, som erinrar om att ny lagstiftning förberedes beträffande affärsbanker, sparbanker och jordbrukskasserörelsen, anför, att det har förutsatts, att frågan om gränsdragningen mellan de olika kreditinstitutens verksamhetsområden härvid kommer att beaktas. Därmed aktualiseras måhända spörsmålet, om den skillnad, som med avseende på kapitalanskaffningen och verksamhetens ändamål förefinnes mellan olika kreditinstitut, bör markeras genom bestämmelser om individuell begränsning av inlåningen på sparkasse- eller motboksräkning. Fullmäktige vill icke föregripa sitt ställningstagande till denna fråga utan antyder endast, att det måhända kan ifrågasättas, om det numera finnes några rationella grunder för att vid sidan av de allmänna inlånings- och likviditetsbestämmelserna begränsa just inlåningen på sparkasse- eller motboksräkning, medan övrig inlåning icke är underkastad begränsning i vad avser varje enskild insättare.

Enligt nu gällande bestämmelser är maximum för insättning i postsparbanken 10 000 kr. Insättningarna är garanterade av staten. Generalpoststyrelsen äger placera i postsparbanken innestående medel på sätt Kungl. Maj:t förordnat i särskilt reglemente. Vid sidan av dessa bestämmelser finnes inga stadganden som begränsar den totala inlåningen i förhållande till fonder och täckningsfria tillgångar som fallet är, när det gäller de enskilda kreditinstituten. Oberoende av hur frågan om individuellt insättningsmaximum för de sistnämnda löses, torde lösningen icke inverka på postsparbankens status utan spörsmålet om begränsning av insättningsrätten i postsparbanken får prövas för sig.

Med hänsyn till penningvärdets fall och postsparbankens utveckling får nuvarande insättningsmaximum anses vara lågt. En höjning av detsamma skulle väl heller icke kunna sägas innebära någon väsentlig förändring av postsparbankens karaktär att huvudsakligen vara ett institut med uppgift att uppsamla och nyttiggöra smärre besparingar. Redan vid nu gällande insättningsbegränsning är antalet konton med maximinsättningar ringa i jämförelse med det totala antalet konton. Begreppet sparkapital har ju också under årens lopp kommit att inrymma väsentligt större belopp än som tidigare normalt hänfördes till dylika medel.

Mot en höjning av beloppet för högsta tillåtna insättning kunde möjligen invändas, att den kunde medverka till en överflyttning av sparmedel från andra kreditinstitut till postsparbanken. Fullmäktige vill häremot anföra, att vilken funktion man än vill tilldela ifrågavarande regel, den dock icke torde böra användas till att hindra spararna att placera sina medel på det sätt, som de av olika anledningar finner lämpligast och bekvämast.

Fullmäktige har icke kunnat finna några skäl varför för postsparbanken skulle gälla lägre insättningsmaximum än för sparbankerna. Fullmäktige

har därför intet att erinra emot att beloppet höjes till av generalpoststyrelsen föreslagna 30 000 kr. För att höjningen icke skall få till följd att stora och kortsiktiga insättningar tillföres postsparbanken, bör den icke vidtagas utan att samtidigt uppsägningsvillkoren skärpes på sätt generalpoststyrelsen föreslår.

Svenska sparbanksföreningen framhåller, att en ändring av postsparbankens insättningsmaximum icke bör ske isolerat från de liknande spörsmål, som gäller övriga sparinstitut. Så länge postsparbanken uteslutande verkade såsom en institution för småsparande och dess verksamhet därmed kom att ha mindre betydelse för de allmänna förhållandena på kapitalmarknaden, var det kanske av mindre betydelse, hur dess verksamhet avgränsades. Numera, när postsparbankens insättarbehållning nalkas 3 miljarder kr., är det uppenbart, att den föreslagna tredubblingen av dess insättningsmaximum får andra och mera svåröverskådliga verkningar på kapitalmarknaden, än man hittills behövt räkna med. Föreningen hemställer därför, att förevarande framställning upptages till prövning vid den allmänna och samtidiga omprövning av lagstiftningen för övriga sparinstitut, som enligt uppgift är förestående.

Svenska Bankföreningen uttalar, att enligt dess mening kan viktiga principiella skäl åberopas mot den föreslagna höjningen av maximigränsen.

Föreningen erinrar till en början om att syftet med inrättandet av postsparbanken på sin tid angavs vara, att banken skulle uppsamla och fruktbargöra de små besparingarna för att sedermera, då dessa vuxit till något mer avsevärda belopp, tjäna såsom mellanhand vid en fördelaktigare placering mot högre ränta än postsparbanken kunde lämna. Detta syftemål åberopades även vid tillkomsten av den nu gällande postsparbanksförordningen (prop. 1922: 152 s. 3). Och vid behandlingen år 1946 av förslaget om en höjning av insättningsmaximum från 5 000 till 10 000 kr. förklarade föredragande departementschefen, att höjningen icke avsåge och ej heller kunde anses innebära »någon ändring i postsparbankens karaktär av institution för uppsamling och nyttiggörande huvudsakligen av smärre besparingar» (prop. 1946: 102 s. 13).

Om det till nöds kan medgivas, att 1946 års höjning icke innebar någon väsentlig ändring av postsparbankens karaktär som sparinstitution — från åtskilliga håll gjordes dock med skärpa gällande, att så var fallet — måste det med bestämdhet hävdas, att den nu ifrågasatta höjningen — om den skulle medföra den av generalpoststyrelsen åsyftade effekten — skulle på ett väsentligt sätt förändra postsparbankens struktur och därmed dess roll i systemet av sparinstitutioner i landet. Höjningen skulle med säkerhet medföra, att medel i stor utsträckning komme att överföras till postsparbanken från övriga sparinstitutioner, främst måhända från sparbankerna. Detta skulle i sin tur få till följd en rubbning av den nuvarande gränsdragningen mellan de olika slagen av kreditinstitut, som det icke kan vara försvarligt att genomföra i denna ordning.

Frågan om denna gränsdragning har under senare år vid olika tillfällen framhållits såsom betydelsefull. Redan 1945 års bankkommitté hade den på sitt program, ehuru kommittén upplöstes innan frågan hann upptagas till behandling. I direktiven för 1949 års banklagssakkunniga betecknades ock-

så denna gränsdragning som synnerligen betydelsefull; den skulle emellertid »i annan ordning göras till föremål för fortsatta undersökningar». Måhända är avsikten, att dessa undersökningar skall upptagas i anslutning till den förestående gemensamma prövningen av förslaget till ny banklag och de blivande förslagen till lagstiftning om sparbanker och jordbrukskassor. Mot bakgrunden härav anser föreningen det utslutet att nu företaga en åtgärd, som så väsentligt skulle kunna påverka den nämnda gränsdragningen som ett genomförande av generalpoststyrelsens förslag.

Under återopande av det anförda avstyrker föreningen för sin del bestämt höjningen av insättningsmaximum hos postsparbanken. Även med den höjning, som må anses betingad av penningvärdets fall, d. v. s. 15 000 kr., bör enligt föreningens mening anstå till dess motsvarande frågor för övriga kreditinstituts del kan upptagas till prövning i ett sammanhang.

Departementschefen.

I förevarande framställning har generalpoststyrelsen hemställt om en höjning av det för insättningar på motbok hos postsparbanken föreskrivna maximibeloppet. Sedan år 1946 har detta utgjort 10 000 kr., och styrelsen föreslår nu att det höjes till 30 000 kr. Som skäl härför anför styrelsen bland annat den försämring av penningvärdet, som ägt rum, sedan maximibeloppet senast höjdes och som medfört, att insättarnas behållningar hos banken tenderat att öka parallellt med den allmänna penningomsättningen. Detta har bl. a. lett till att konton med behållningar på över 5 000 kr. ökat till inemot 100 000 st. och att därav ca 10 000 på grund av räntekrediteringar m. m. överskridit det nu föreskrivna maximibeloppet. Enbart på grund av penningvärdesförsämringen borde en höjning av insättningsmaximum intill 15 000 kr. vidtagas, om icke innehavarna av dessa konton, i högre grad än tidigare var fallet, skall tvingas att placera sitt sparande i andra bankinrättningar.

Den ytterligare höjning till 30 000 kr., som styrelsen förordar, motiveras med att de större insättarbehållningar, som däremot skulle bli möjliga, skulle skapa ett gynnsammare förhållande mellan postsparbankens inkomster och utgifter. Styrelsen räknar nämligen med, att administrationskostnaderna för ett insättarkonto blir lägre i förhållande till insatt kapital och ränteinkomsten på detta, ju större behållningen på kontot är. Räntabiliteten skulle därför kunna förbättras bl. a. genom att de insättare som så önskar, beredes tillfälle att placera större belopp i postsparbanken, än nuvarande insättningsmaximum medger.

I sina yttranden över framställningen har svenska sparbanksföreningen och svenska bankföreningen yrkat, att frågan om en höjning av postsparbankens insättningsmaximum skall få anstå för att upptagas i samband med andra frågor, som är aktuella på banklagstiftningens område. Sparbanksinspektionen har i sitt yttrande, liksom svenska bankföreningen, erinrat om de uttalanden, som vid postsparbankens inrättande och även senare gjorts om att bankens uppgift vore att uppsamla och göra fruktbara de små besparingarna samt att, sedan dessa vuxit till mera avsevärda belopp, för-

medla en varaktigare placering till högre ränta, än postsparbanken kan ge. Inspektionen anför, att en höjning av insättningsmaximum till mer än som betingas av penningvärdesförsämringen eller ca 15 000 kr., icke bör företagas utan en förnyad prövning av dessa grunder för postsparbankens ställning. Inspektionen ifrågasätter därjämte hållbarheten av de skäl av kostnadsmissig art, som postsparbanken anfört för en höjning utöver nämnda belopp. Med hänsyn till de sannolika önskemål hos andra bankinrättningar om motsvarande förändringar av för dem gällande insättningsmaxima, förordar inspektionen slutligen, att ändringen av insättningsmaximum för postsparbanken får anstå, för att prövas i samband med de ändringar i banklagstiftningen i övrigt, som förberedes.

Bankofullmäktige och bank- och fondinspektionen tillstyrker i sina yttranden en höjning av insättningsmaximum till 30 000 kr. Den senare myndigheten gör det dock med en viss tvekan. Bankofullmäktige ifrågasätter i sammanhanget, om det numera finns några rationella grunder för att vid sidan av de allmänna inlånings- och likviditetsbestämmelserna begränsa just inlåningen på sparkasse- och motboksräkningar och uttalar därjämte, att fullmäktige icke kunnat finna skäl, varför för postsparbanken skall gälla lägre insättningsmaximum än för sparbankerna för vilka motsvarande belopp i princip uppgår till 50 000 kr.

Vid prövningen av generalpoststyrelsens framställning och de erinringar, som anförts mot den, har jag i samråd med chefen för finansdepartementet kommit till, att det förhållandet, att lagstiftningen för bl. a. affärsbanker och sparbanker i en nära framtid kan bli föremål för en omprövning, icke kan anses lägga hinder i vägen för att generalpoststyrelsens önskemål i viss utsträckning tillmötesgås. Jag har även funnit det rimligt, att postsparbanken redan nu medges en höjning av insättningsmaximum till 20 000 kr. Genom denna höjning, som går utöver vad enbart penningvärdesförsämringen motiverar, skapas bättre möjligheter att i framtiden bedöma, vilket intresse för större insättningar i banken, som föreligger hos allmänheten och vilka verkningar sådana kan få på bankrörelsens räntabilitet. Jag tillstyrker sålunda en höjning av postsparbankens insättningsmaximum till 20 000 kr.

Generalpoststyrelsen har vidare föreslagit, att i samband med den ändring av insättningsmaximum, som styrelsen förordat, den i postsparbanksförordningen föreskrivna uppsägningstiden för tillgodohavanden i postsparbanken skall utökas från en till tre månader. I denna fråga har bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen samt bankofullmäktige yttrat sig och tillstyrkt förslaget. Även om jag icke anser mig nu böra acceptera hela den höjning av insättningsmaximum, som styrelsen förordat, anser jag, att den nu berörda ändringen bör vidtagas. Därigenom blir det möjligt att förhindra, att de större insättningar, som höjningen av postsparbankens insättningsmaximum kan medge, blir av alltför kortfristig karaktär. Jag förordar sålunda, att 3 § postsparbanksförordningen ändras i enlighet med styrelsens förslag.

Sparbanksinspektionen har i sitt yttrande erinrat om, att inspektionen år

1945 vid den då föreslagna ändringen av postsparbankens insättningsmaximum framhållit, att om en höjning av detta komme till stånd, den specialbestämmelse som gäller för postsparbanken beträffande efterlysning och dödande av förkommen motbok icke längre vore motiverad. Motsvarande bestämmelser i mortifikationslagen rörande motböcker hos andra bankinrättningar borde i stället tillämpas. Förslaget föranledde ingen åtgärd, och inspektionen har nu på nytt velat fästa uppmärksamheten på denna fråga. En ändring i enlighet med inspektionens förslag torde böra vidtagas men den synes utan olägenhet kunna anstå för att prövas i samband med vissa andra ifrågasatta ändringar i 1927 års mortifikationslag, vilka, enligt vad jag erfarit, är aktuella inom justitiedepartementet.

Föredraganden hemställer härefter, att ett i enlighet med vad sålunda anförts, upprättat förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § mom. 1 och 3 § mom. 1 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken måtte genom proposition föreläggas riksdagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Dagmar Bruno.